

OBSAH

I.	ÚVOD	15
	Normalizace a typizace	16
	Rozdělení strojních součástí a částí strojů	17
II.	SPOJOVACÍ SOUČÁSTI	19
1.	Šroubové spoje	19
1.1	Základní pojmy	19
1.2	Profily závitů	23
1.3	Spojovací šrouby	26
1.3.1	Hlavy šroubů	26
1.3.2	Dřík	27
1.3.3	Matice	28
1.3.4	Podložky	29
1.3.5	Zajištění šroubů a matic	30
	a) Zajištění mechanické	31
	b) Zajištění třením	32
1.4	Šrouby a matice pro zvláštní účely	34
1.5	Šroubové klíče	38
1.6	Materiál šroubů	40
1.7	<u>Výpočet šroubů</u>	40
1.8	Konstrukce šroubů a šroubových spojů	43
1.9	Lícování závitů	48
2.	Kolíkové a čepové spoje	50
2.1	Kolíkové spoje	50
2.1.1	Válcové kolíky	50
2.1.2	Kuželové kolíky	52
2.1.3	Rýhované válcové kolíky	52
2.1.4	Rýhované a šroubové hřeby	53
2.1.5	<u>Výpočet kolíkových spojů</u>	54
2.1.6	Pojistné pružné kroužky	56
2.1.7	Závlačky	57
2.2	Čepové spoje	58

3.	Klínové spoje	59
3.1	Podélné klíny	59
3.1.1	Duté klíny	60
3.1.2	Ploské klíny	60
3.1.3	Drážkové klíny	61
3.1.4	Klíny tečné	62
3.1.5	<u>Výpočet klínových spojů</u>	62
3.2	Příčné klíny	64
3.2.1	Příčné klíny spojovací	64
3.2.2	Příčné klíny stavěcí	65
3.3	Pera a perové spoje	66
3.3.1	Pera vodící a těsná	66
3.3.2	Pera kotoučová	67
3.3.3	Výpočet per	67
4.	Svěrné spoje	68
4.1	Svěrné spoje se šroubem	69
4.1.1	Svěrný spoj děleného náboje se šroubem	69
4.1.2	Svěrný spoj se šroubem s proříznutým nábojem součásti	71
4.1.3	Svěrné spoje s plochým sevřením	72
4.2	Svěrné spoje s kuželem a klínem	74
4.3	Svěrné spoje s výstředným kotoučem	74
5.	Nalisované spoje	75
5.1	Přímé nalisování s přesahem	76
5.1.1	Volba přesahu a jeho kontrola výpočtem	78
5.2	Nepřímé nalisování	80
6.	Nýtové spoje	83
6.1	Nýtování přímé	83
6.2	Nýtování nepřímé	84
6.2.1	Nýty	84
6.2.2	Nýtové spoje	87
	a) Pevné a nepropustné spoje	88
	b) Nepropustné nýtové spoje	92
	c) Pevné nýtové spoje	93
7.	Svarové spoje	97
7.1	Tavné svary	97
7.1.1	Svary	99
7.1.2	Označování svarů na výkresech	101
7.1.3	Volba svaru	102
7.1.4	Svařované spoje	102
	a) Svařování tvarových ocelí	103
	b) Svařování kotlů a nádrží	109

7.1.5	Pevnostní výpočet svarů	113
7.2	Svary tlakové	118
7.2.1	Odporové svařování stykové	118
7.2.2	Odporové svařování přeplátováním	120
7.2.3	Výpočet stykového a bodového svaru	121
8.	Pájené spoje	122
8.1	Úprava tvaru pájených součástí	124
8.1.1	Výpočet pájeného spoje	125
9.	Lepené spoje	127
10.	Pružné spoje	128
10.1	Druhy pružin	128
10.2	Materiál pružin	132
10.3	Výpočet pružin	133
11.	Ovládací součásti	138
III.	ČÁSTI K PŘENOSU OTÁČIVÉHO POHYBU	140
12.	Hřídelové čepy a hřídele	140
12.1	Hřídelové čepy	141
12.1.1	Válcové čepy	141
12.1.2	Kulové čepy	146
12.1.3	Prstencové a nožní (patní) čepy	147
12.1.4	Čepy profilu K	148
12.2	Hřídele	148
12.2.1	Nosné hřídele	149
12.2.2	Pohybové hřídele	151
	a) Nákrůžky a stavěcí kroužky	154
	b) Duté hřídele	156
	c) Drážkové hřídele	157
	d) Ohebné hřídele	159
	e) Kritické otáčky	160
13.	Ložiska a mazání	160
13.1	Druhy ložisek	160
13.2	Kluzná ložiska	162
13.2.1	Ložiskové pánve a pouzdra	162
13.2.2	Radiální kluzná ložiska	166
	a) Konstrukce ložisek	166
	b) Trubkové ložisko	166
	c) Dělená ložiska	168
13.2.3	Axiální kluzná ložiska	172
	a) Prstencová ložiska	172

	b) Segmentová ložiska	172
	c) Nožní ložiska	174
13.3	Valivá ložiska	175
13.3.1	Radiální valivá ložiska	177
	a) Kuličková ložiska	177
	b) Válečková ložiska	178
	c) Soudečková ložiska	179
	d) Kuželíková ložiska	179
	e) Jehlová ložiska	180
13.3.2	Axiální valivá ložiska	181
	a) Kuličková jednosměrná ložiska	181
	b) Kuličková obousměrná ložiska	181
	c) Válečková naklápěcí ložiska	183
13.3.3	Volba druhu valivého ložiska	183
13.3.4	Vnitřní kroužek	183
13.3.5	Dovolené otáčky	185
13.3.6	Výpočet zatížení	186
13.3.7	Trvanlivost a únosnost	188
13.4	Mazání ložisek	191
13.4.1	Druhy tření	191
	a) Suché tření	191
	b) Polosuché a polokapalinné tření	191
	c) Kapalinné tření	193
13.4.2	Viskozita	196
13.4.3	Vůle v ložisku	198
13.4.4	Způsoby mazání	199
	a) Maziva	199
	b) Maznice a mazací zařízení	201
14.	Spojky hřídelové	207
14.1	Mechanické spojky	207
14.1.1	Spojky neovládané	207
	a) Pevné spojky	207
	b) Vyrovnávací spojky	210
	c) Pružné spojky	214
14.1.2	Spojky ovládané	216
	a) Výsuvné spojky	216
	b) Rozběhové spojky	221
	c) Pojistné spojky	221
	d) Volnoběžné spojky	223
14.2	Elektrické spojky	224
14.3	Hydrodynamické spojky	224
14.4	Vysouvací zařízení	227

IV.	PŘEVODY	228
15.	Třecí převody	229
15.1	Schéma třecích převodů a silové poměry	230
15.2	Druhy třecích převodů	230
15.3	Konstrukce třecích převodů	230
15.4	Převodový poměr a výpočet normální síly	233
16.	Řemenové převody	235
16.1	Převody s plochými řemeny a pásy	236
16.1.1	Kožené řemeny	236
16.1.2	Hnací pásy	238
16.1.3	Rychlosti a síly	238
16.1.4	Výpočet řemene	240
16.1.5	Konstrukce řemenových převodů	242
	a) Opásání otevřené	242
	b) Opásání zkřížené	242
	c) Opásání polozkřížené	243
	d) Opásání s vodicími kladkami	243
	e) Opásání s napínací kladkou	243
16.1.6	Převodový poměr	246
16.1.7	Skluz	246
16.1.8	Účinnost převodu	247
16.1.9	Ploché řemenice	248
16.1.10	Přesouvání řemene	250
16.1.11	Vratné převody	250
16.2	Převody klínovými řemeny	252
16.2.1	Klínové řemeny	252
16.2.2	Klínové řemenice	254
16.2.3	Převody se stálým převodovým poměrem	256
	a) Opásání otevřené	257
	b) Opásání s napínací kladkou	263
	c) Výhody a nevýhody řemenových převodů	264
16.2.4	Převody s proměnlivým převodovým poměrem — variátory ..	265
17.	Řetězové převody	269
17.1	Hnací řetězy	269
17.1.1	Ewartovy řetězy	269
17.1.2	Gallovy řetězy	269
17.1.3	Pouzdrové řetězy rychloběžné	271
17.1.4	Válečkové řetězy	272
17.2	Řetězová kola	273
17.2.1	Profil a rozměry ozubení	273
17.2.2	Materiál kol	277

17.2.3	Konstrukce kol	278
17.3	Uspořádání řetězových převodů	278
17.3.1	Opásání otevřené	279
17.3.2	Mazání	283
17.3.3	Výhody a nevýhody řetězových převodů	284
18.	Převody ozubenými koly	287
18.1	Valivá soukolí	287
18.1.1	Základní pojmy	287
18.1.2	Všeobecné zákony ozubení	287
18.1.3	Jednoduchý převodový poměr	291
18.1.4	Rozdělení valivých soukolí	293
18.2	Čelní soukolí s evolventním ozubením	294
18.2.1	Rozdělení čelních soukolí	294
18.2.2	Čelní soukolí s vnějším ozubením s přímými zuby	296
	a) Evolventa	296
	b) Evolventní bok	296
	c) Základní profil	296
	d) Roztečná kružnice	299
	e) Zhotovení zubů odvalovacím způsobem	302
	f) Základní kružnice	302
	g) Kola (kola N , V a kola s nejmenší korekcí)	303
	h) Soukolí (soukolí N s nekorigovaným ozubením a soukolí VN , V s korigovaným ozubením)	316
	i) Boční vůle	325
18.2.3	Čelní soukolí s vnějším ozubením se šikmými zuby	327
	a) Hřeben	327
	b) Kola N	329
	c) Soukolí N	332
18.2.4	Čelní soukolí s vnějším ozubením s dvojnásobně šikmými zuby ..	334
18.2.5	Čelní soukolí s vnějším ozubením se šípovými zuby	334
18.2.6	Čelní soukolí s vnějším ozubením s dvojnásobně šípovými zuby ..	335
18.3	Kuželová soukolí	336
18.3.1	Rozdělení kuželových soukolí	336
18.3.2	Kuželová soukolí s vnějším ozubením s přímými zuby	338
	a) Základní kolo	338
	b) Kola (kola N a V)	339
	c) Soukolí (soukolí N a VN)	340
18.3.3	Kuželová soukolí se šikmými zuby	347
18.3.4	Kuželová soukolí se šípovými zuby	347
18.3.5	Kuželová soukolí se zakřivenými zuby	347
18.4	Výpočty valivých soukolí	348
18.4.1	Síly působící na kola čelního soukolí N s přímými zuby	348

18.4.2	Účinnost valivých soukolí	350
18.4.3	Výkon	351
18.4.4	Převodový poměr	351
18.4.5	Krouticí moment	351
18.4.6	Materiál kol	352
18.4.7	Pevnostní výpočet zubů čelních soukolí s přímými zuby	355
	a) Výpočet ozubení na ohyb	356
	b) Výpočet ozubení na otláčení	358
	c) Opotřebenění ozubení	360
18.4.8	Konstrukce ozubených kol	361
	a) Čelní kola	361
	b) Kuželová kola	367
18.4.9	Průmyslové převodovky	368
18.4.10	Mazání ozubených převodů	372
18.5	Šroubová soukolí	374
18.6	Šroubová válcová soukolí	376
18.6.1	Rozměry ozubení	376
18.6.2	Převodový poměr	379
18.6.3	Změna smyslu otáčení hnaného kola	379
18.6.4	Účinnost soukolí	379
18.6.5	Materiál kol	380
18.7	Šneková soukolí	380
18.7.1	Rozdělení šnekových soukolí	380
18.7.2	Rozměry ozubení	383
	a) Šnek	383
	b) Šnekové kolo	385
18.7.3	Boční vůle	388
18.7.4	Změna smyslu otáčení šnekového kola	388
18.7.5	Účinnost šnekového soukolí	388
18.7.6	Materiál kol šnekového soukolí	389
18.7.7	Pevnostní výpočet zubů	390
18.7.8	Konstrukce kol	390
18.7.9	Průmyslové převodovky a mazání	391
18.7.10	Příklady výpočtů šnekových soukolí	394
18.8	Výhody a nevýhody ozubených převodů	394
18.9	Porovnání mechanických převodů	395
19.	Hydrodynamické převody	396
V.	POTRUBÍ	399
20.	Normalizace a druhy trub	400
20.1	Normalizace tlaků	400
20.2	Normalizace průměrů	401

20.3	Volba průměrů	401
20.4	Druhy trub	404
20.4.1	Litinové trouby	404
20.4.2	Ocelové trubky	409
20.4.3	Měděné trubky	412
20.4.4	Mosazné trubky	413
20.4.5	Olověné trubky	413
20.4.6	Trubky z plastických hmot	414
20.4.7	Skleněné trubky	415
20.4.8	Trubky z taveného čediče	415
21.	Izolace, uložení a příslušenství potrubí	416
21.1	Koroze	416
21.2	Ochrana povrchu potrubí	417
21.3	Tepelná izolace	418
21.4	Uzavírací přístroje	419
21.4.1	Kohouty	421
21.4.2	Klapky	422
21.4.3	Ventily	424
21.4.4	Šoupátka	427
21.5	Přivařování armatur	428
21.6	Příslušenství potrubí	428
21.7	Uložení potrubí	432
21.8	Dilatace	433
21.9	Kreslení a značení potrubí	434
VI.	UTĚŠŇOVÁNÍ	437
22.	Utěšňování pevných rozebíratelných spojů	438
22.1	Utěsnění přímým stykem spojovaných součástí	438
22.2	Utěsnění spojů těsněním	438
22.2.1	Desková těsnění	439
22.2.2	Tvářená těsnění	439
22.2.3	Nanášená těsnění	440
23.	Utěšňování součástí s přímočarým vratným pohybem	440
23.1	Ucpávky	440
23.1.1	Ucpávky s provazcovým těsněním	441
23.1.2	Ucpávky manžetové	442
24.	Utěšňování pístů ve váleci	445
24.1	Pístní kroužky	445
24.1.1	Těsnící pístní kroužky	446
24.1.2	Stírací pístní kroužky	448
24.2	Usňové a pryžové manžety	449

25.	Utěšňování otáčejících se součástí (hřídelů)	450
25.1	Odstředivé kroužky	450
25.2	Plstěné kroužky	450
25.3	Těsnicí kroužky hřídelů „Gufero“	451
25.4	Labyrintové ucpávky	452
26.	Utěšňování strojních součástí proti prachu	452
VII.	MECHANISMY	455
27.	Kinematické mechanismy	455
27.1	Páky	455
27.2	Klikové mechanismy	457
27.2.1	Síly v klikovém mechanismu	459
27.2.2	Součásti klikového mechanismu	464
	a) Písty	464
	b) Pístní čepy	472
	c) Pístní tyče	475
	d) Křížáky	476
	e) Ojnice	478
	f) Kliky	489
	g) Klikové hřídele	492
	h) Setrvačník	499
	i) Výstředník	502
27.2.3	Neokrouhlé kotouče, vačky, bubínky a palec	504
27.3	Kloubové mechanismy	510
27.4	Kulisové mechanismy	512
27.5	Mechanismy s křivkovými pohyby	514
27.6	Zarážky	515
27.7	Západky a rohatky	515
27.8	Nůžkové mechanismy	517
27.9	Reverzní mechanismy	518
27.10	Pohybové šrouby	520
27.11	Různé kinematické mechanismy	521
28.	Hydraulické a pneumatické mechanismy	522
28.1	Hydrostatické mechanismy	523
28.2	Pneumatické mechanismy	527
28.3	Příklady použití	529
28.4	Řídicí prvky	532
28.5	Přednosti hydraulických a pneumatických mechanismů	533
29.	Mechanismy automatizační techniky	533
29.1	Od mechanizace k automatizaci	533

29.1.1	Mechanizace	533
29.1.2	Automatizace	535
29.2	Automatizace úkonů pracovních a pomocných	537
29.3	Automatizační záznamy	538
29.4	Automatická regulace	545
29.4.1	Přímá regulace	545
	a) Princip a základní typy regulace	545
	b) Čidla	553
29.4.2	Nepřímá regulace	559
	a) Hydraulický převod šoupátkový	561
	b) Hydraulický převod tryskový	564
	c) Pneumatický převod	567
29.4.3	Působení regulátorů	571
VIII.	DOPORUČENÁ LITERATURA	575